

Från hembygdsarbetet

JOHN ERIKSSON I BJÖRKLINGE IN MEMORIAM

Hädangångne vän!

Någon dag i oktober 1923 träffades vi första gången och från den stunden räknar jag en 44-årig obruten vänskap. Du kom till mej då och då utan någon förvarning och kom jag till Ramsjö eller senare Sjöhagen, var jag alltid lika välkommen. Du och dina systrar praktiserade det öppna hemmets princip.

De bärande idéerna i vårt samarbete var främst fornvård och nykterhetsrörelse. Detta får inte ses så att det enbart var likartade synpunkter på problemen, ty du var utåtriktad och såg dem från din horisont medan jag var motsatsen. Dock lät vi aldrig särintressena skilja oss åt. Vi strövade i socknen och det var inte bara fornminnen vi letade. Det finns många vackra platser i Björklinge och du tyckte ofta här och där att just där borde det finnas en gångstig så att flera kunde få se det vackra, ty på många punkter är utsikten bedårande från åsen. Bygghuset har dock numera förstört det mesta av den främre åsen.

Ibland var vi bara ute och såg på växtvärlden. Dock tycktes det mej som om bondesynen på naturen var avgörande för dina ställningstaganden. Fält i skördetid och skylarnas mängd gladdde dig. Jag tror inte att du skulle ha sett skönheten i en nagelört, men du visste var Adam och Eva och kungsängsliljan växte. Detsamma gällde back- och mosippa. Du tyckte om att gräva och plantera och in i sena ålderdomen höll du din trädgård färggrann med dahlior och andra prunkande blomster.

Din gärning var bondens. Dock tror jag inte att det för dej kändes som något större problem att lämna jordbruket.

Du var inte så litet originell och kunde vara oerhört rolig i dina omdömen. Själv var du medveten om din egenart men ansåg denna vara orsakad av ditt civilstånd, ungarlens. Vi satt en söndag på verandan till min bostad i Forsby och samtalande. Det var en sammankomst i skolan. En annan ungarl kom ut och gick fram och åter på skolgården.

Då inföll du: Nu ser jag att det är synd om alla gamla ungarlar. En annan gång samtalade vi om Hitler och då inföll du: Hitler hade aldrig blivit det han blev om han inte varit ungarlar.

Som de flesta original var du känslostyrd. Franska revolutionens män beundrade du och samtidigt kunde du beundra de reaktionära koryfeerna, men de skulle vara långt borta i tiden. Ryska revolutionens män och nutidens övriga storheter hyllade du aldrig. De var för nära. Av det här drar jag slutsatsen att du var romantiker. Samtidigt var du realist.

Sällan har jag mött en sådan pacifism som hos dej. Sällan har jag mött någon, som så blåögt trodde på mänskligheten och det godas seger. Här gällde inga argument emot. Sådana existerade inte för dej. Troligen hade det här grundlagts under exercistiden. Du var individualist och ville inte förstå kollektivets betydelse och dess strävan till samordning.

Vi karterade Björklinges fasta fornminnen tillsammans. Vi kopierade bykartor och lade in de gravfält vi hittat. En viss ledning hade vi av Lundegrens Beskrivning över Björklinge och Klingspors uppsats om Björklinge i Upplands fornminnesförenings tidskrift. Riksantikvarieämbetet sände oss även en del uppgifter. Själv karterade jag socknens största sammanhängande gravfält från Forsby till Axlunda. Våra iakttagelser sammanfattade vi i en liten volym, som överlämnades till Riksantikvarieämbetet. Detta arbete inspirerade dej så att du upprättade ett liknande arbete över Tensta, vilket honorerades av dr Rettig.

Efter det här slog du dej på att kopiera kartor. Till och med att du med bykartorna som grund upprättade en karta i skala 1:20 000 över Björklinge.

Sedan ungdomen har jag roat mej med teckning och målning. En dag satt vi och talade om det här, du var då närmare 60 år och du undrade om inte även du kunde försöka. Du fick en låda kriter och några kartonger och genast var ett omfattande intresse grundlagt; det blev en ganska rik produktion. Man kunde nog tro att du haft Olsson i Hagalund eller någon av de moderna till förebild med sneda gavlar och fasader. Dock var det inte så, det var nog mest oförmåga, men sådant där kallas ju personlig uppfattning på konstspråk . . . I varje fall var dina alster roliga och pryder många hem i Björklinge.

I mitten av 1920-talet kom Björklinge museum till. Dr Ture Arne hade gjort utgrävningar omkring 1918 och nu, 1925, kom rektor Johan Sandler och anordnade en folkhögskolekurs. I samband med den anord-

nades en utställning av gamla bruksföremål, som fanns i gårdarna. Åtskilliga av dem blev första grunden till Björklinge museum.

Vid samma tid revs Gränbykungens gård. Största delen av denna utgör nu Disagården i Gamla Uppsala. En bod skänktes till Björklinge hembygdsförening och utgör nu Björklinge museum. Där älskade du, John, att ordna och utöka så länge du levde.

I 44 år har vi arbetat samman och vi åstadkom nog en del. Inte minst gäller detta att vi var med i bestyrelsen att resa ett monument till minne av spelmannen Anders Ljungqvist, Gås-Anders, tidigare skildrat i årsboken Uppland.

Du kunde aldrig tåla dem, som nötte sofflocken. Det var nog din tanke att göra en beskrivning över Björklinge och visst hade du kunnat åstadkomma detta men det blev bara en tanke. Det berodde på en inre osäkerhet. Du var beroende av stöd och fäktade att vinna sådant. I förevarande fall fick du intet sådant och frågan fick förfalla. Dock blev det en liten uppteckning av förhållandena i Tibble by vid sekelskiftet 1900.

Gamle vän och kumpan! Tack skall du ha för all trofast vänskap under de gångna åren! De blev nära ett halvt sekel. Tack för all gästfrihet och all vänlighet du och dina systrar visade när man än kom. Jag kände ett stort vemod då detta hem skingrades under auktionsklubban. Midsommardagen i år ska vi resa din gravsten med din bild till evärdeligt minne för vad du gjort.

Hjalmar Eriksson

John David Eriksson var född i Brunna, Dalby, 1878, och avled i Björklinge 1968. Föräldrarna flyttade till Ramsjö i Björklinge 1894. John Eriksson övertog gården 1900 och brukade den till 1944. Innehade Kungl. Vitterhetsakademiens medalj och Upplands fornminnesförenings förtjänstmedalj (1944).

John Eriksson var kommunalfullmäktig från 1920 till kommunsammanslagningen. Han var ledamot av kommunalnämnd, skolråd, skolstyrelse och kyrkoråd.

TILL GEORG WAHLSTRÖMS MINNE

F. förrådsförvaltaren Georg Wahlström avled 26 maj 1968 69 år gammal. Därmed förlorade Söderfors en av sina hängivnaste hembygdsvänner. Georg Wahlström var i sin ungdom framstående idrottsman, flerfaldig distriktsmästare i spjutkastning, men under sina mångåriga arbetsår i Söderfors, knuten till Stora Kopparbergs Bergslags AB, blev hans intresseområden i hög grad hembygden och dess historia och kulturhistoria.

På ett alldeles särskilt sätt fick vi i Upplands fornminnesförening kontakt med Georg Wahlström då vi samarbetade med att iordningställa Gammalgården i Söderfors. Här gällde det att så naturtroget som möjligt i den för ändamålet avsedda smedsstugan återskapa ett smedshem sådant det såg ut ungefär vid sekelskiftet. Det ankom på Anna-Märta Berg och mig att leda arbetet. Uppgiften var mycket rolig men samtidigt svår; var och en som sysslat med miljöskapande vet hur komplicerat det är att nå den äkta stämningen. Men vi hade vid vår sida Georg Wahlström och det blev vår räddning. Georg visste var alla saker fanns ute i Söderforshemmen och när vi uttalade att vi skulle behöva det och det så gick Georg dit där han visste att det fanns. Det stod inte på förrän vi hade det eftersökta i smedstugan. Just under sådana ögonblick erfar man kvaliteten hos en medhjälpare. Anna-Märta och jag uttalar vårt varma tack för allt vad Georg Wahlström gjorde under vårt Söderforsarbete och överhuvudtaget för allt vi fick veta genom honom om Söderfors och Söderforsbygden.

Nils Sundquist

BONDKYRKO HEMBYGDSFÖRENING STABYGÅRDEN

Föreningens styrelse har under arbetsåret 1966 bestått av Birger Levin, ordförande; Axel Thorsell, sekreterare; Bertil Johansson, kassaförvaltare, samt Elmar Eriksson och Justus Wahlström. Joel Andersson har ombesörjt tillsyn och skötsel av gården och Märta Andersson ansvarat för städning av lokalerna. Flera arbetssektioner och kommittéer har arbetat. Sammanträden har hållits varje månad utom sommarmånaderna. Olika slag av underhållning har alltid tillhört dagordningen. Av föredragen må nämnas att arkivarie Wolter Ehn talat om det svunna Uppsala med inspelade minnesbilder; jägmästaren N. Ohlsson har förevisat bilder och talat om vårt lands skogsutveckling; fru Eva Limburg har berättat om ärkebiskop Nathan Söderbloms liv och gärning; fil. lic. Åsa Nyman har förevisat film från Färöarna och talat om dess utveckling; kyrkoherde Georg Josefsson har i samband med färgfilm berättat om Hälsingebygden. Föreningen har företagit en utflykt till Mälaröarna och Birka, där bl. a. forn lämningar besågs. F. överläraren Agaton Ericstam och hans hustru Helga Ericstam har lämnat föreningen, vilket är en stor förlust för densamma. De har utfört ett syn-

nerligen stort och värdefullt arbete, som knappast icke tillräckligt kan uppskattas och värderas. Agaton Ericstam har varit en av de drivande och sammanhållande krafterna i hembygdsgårdens invändiga ombyggnad och honom tillkommer äran att gården nu befinner sig i ett hemtrevligt skick. Till makarna Ericstam framföres ett varmt tack för vad de under de gångna åren betytt för hembygdsgården.

Birger Levin Axel Thorsell

KNIVSTA HEMBYGDSGILLE

År 1966 var Knivsta hembygdsgilles andra verksamhetsår. Vid årsmötet 25 juni 1967 i Gillets museibygnad, Sockenmagasinet, var ett 20-tal medlemmar närvarande. Ordförande J. V. Gustafsson hälsade välkommen. 140 medlemmar äro anslutna till Hembygdsgillet. En av styrelsen utgiven årsbok 1967, *Magasin*, presenterades med upplysningar om grunden för organisationen, uppgifter om kommunens forntid och nutid, såsom runstenar i orten, brandväsendet och minnen från två världskrig m. m., som är av intresse för ortsbor och allmänheten i övrigt. Redaktionskommitté har varit brandchef Sixten Pettersson, tekniker Birger Persson och J. V. Gustafsson, vilken särskilt avtackades för ett upppoffrande arbete för bokens framställning. Stämman beslöt att boken skulle kosta 8 kr. per ex. Till ordförande omvaldes J. V. Gustafsson, till vice ordf. Harry Söderström och efter häradsdomare J. A. Laurén, som efter 23 år som ordförande icke önskade kvarstå i styrelsen, valdes agronom Nils Ålander, Tarv. Häradsdomare Laurén avtackades för det arbete han nedlagt på organisationen av Magasinskassans övertagande 1944 efter det den varit i kommunens förvaltning, för flyttningen av magasinsbyggnaden till den nuvarande platsen vid Knivsta kyrka, där den uppfördes första gången 1758, samt för föreningens omorganisation till Hembygdsgille 1964.

Efter årsmötet företogs utflykt till gårdarna runt sjön Valloxen med början vid Noors slott, där medförd förtäring intogs. Agronom Helge Westerberg, egendomens arrendator, hälsade välkommen på uppdrag av ägaren grosshandlare Andersson. Godsägare Andersson överlämnade genom sin dotterdotter Elisabet urkundshandlingen för magasinskassan i original från år 1758 jämte räkenskaper från denna tid och ett tiotal år framåt. Ordföranden mottog gåvan, som den värdefullaste föreningen erhållit och bad att till givaren få framföra Knivsta Hembygdsgilles tack.

Färden fortsatte till Ledinge, Kvallsta, Eggebyholm och Wallox-

Säby, där baron Gustaf von Paykull hälsade välkommen och visade sin säteribyggnad med tillhörande samlingar, väl värd ett besök, ett fullständigt museum med antika föremål m. m.

Utflykten 1966 gick till Sigtuna, där allt sevärt, såsom rådhus, museum, kyrka och kyrkoruiner studerades. 17 juli 1966 företogs en bussutflykt till Lagga, Linnés Hammarby, Kvekgården, Härkeberga kaplansgård och kyrka samt Odinsborg. I båda utflykterna var deltagarantalet stort.

14-21 aug. 1966 var i lilla skolan vid Knivsta kyrka och i museet anordnad en utställning av konst, konsthantverk, hemslöjd, hobbyarbeten, myntsamlingar, klippböcker, blomsteruppsatser m. m. med många besökare. Hembydsgillet har genom styrelsen i samråd med landsantikvarie Alf Nordström i Stockholms län till Knivsta församling framhållit önskemål om att tills vidare få disponera den 1967 nedlagda lilla skolan vid Knivsta kyrka. Skolan är viktig i miljön kring kyrkan och lämpar sig väl för förvaring av ömtåliga museiföremål, såsom böcker, möbler och textilier m. m. Skolan, uppförd 1878 liksom intilliggande bebyggelse, är lämplig att vårdas av hembydsgillet. Knivsta församling har dock icke efterkommit hembydsgillet önskemål, skolbyggnaden skall tyvärr rivas. Hembydsgillet har varit representerat vid konferens i Upplands-Väsby på inbjudan av Stockholms läns kulturnämnd, vid Upplands Fornminnesförenings utflykter och vinterting.

Föreningen har tillförts ett 100-tal föremål. Samlingarna omfattar över 600 nr. 16 juli 1967 företogs en bussutflykt med 30-talet medlemmar till högmässan i Litslena kyrka, vidare färd till Ängsö slott, Anundshögen i Badelunda och till Sala gruva och gruvmuseum. Gemensam lunch intogs på Sala Stadshotell, varefter hemresan gick över Vittinge till Skattmansö och den säregna Sagåns dalgång, av »hastighetsåkare» icke ansedd som lämplig väg, men präglad av naturskönhet.

Hembydsgillet har beslutat att utge ytterligare en årsbok 1968 och att ordna en utställning av foton från bygden, äldre kameror m. m. Lokal saknas dock, nu när den gamla skolan skall skatta åt förgängelsen

J. V. Gustafsson

LOVÖ HEMBYGDSFÖRENING

Höstutfärden 15 dec. 1966 gick per buss till Statens historiska museum, där professor Wilhelm Holmqvist höll föredrag om Helgöutgrävningarna och förevisade den pågående utställningen av fynd från de forn-

tida metallverkstäderna på Helgö. Dem hade han utförligt skildrat i den då nyutkomna årsboken *Fyra Mälarsocknar* 1966, som f. ö. innehöll f. riksantikvariern Bengt Thordemans utmärkta skildring av Alsnö hus, dit föreningen hade ställt sin utfärd hösten 1964. Thordemans utgrävning där 1916 låg nu exakt ett halvsekel tillbaka. *Fyra Mälarsocknar* 1966 fick sin prägel av den nuvarande Drottningholmsteaterns 200-årsjubileum med en stor samling fina bilder från teatern och en högst intressant artikel av professor Agne Beijer med mycket nytt material. I samma årsbok har Beth Åkerhielm publicerat sina forskningar angående jesuiterna på Drottningholm på Johan III:s tid i artikeln »Brev från Drottningholm peståret 1579».

Fil. lic. Marie Nisser höll 13 april 1967 i samband med föreningens årsstämma i Drottningholms golfklubbs klubbhus föredrag om gamla färjeleder och broförbindelser till Drottningholm, varvid hon presenterade ett stort bildmaterial av hos Kulturhistoriska byrån förvarade gamla projekt och gav en detaljerad skildring av hur det gick till att bygga den äldsta Nockeby bro. — Vid årsstämman antogs nya stadgar, bekräftat vid en följande extra föreningsstämma, som hölls i China slottskök 24 april. — Valborgsmässoafton firades med väffelfest i China slottskök efter festen vid bålet nedanför Götiska tornet, där det som vanligt blev körsång, vörtal och fyrverkeri.

Våren 1967 har hembygdsföreningen fått två arrendekontrakt med Domänstyrelsen. Det ena avser marken under hembygdsmuseet och ersätter ett äldre kontrakt. Det andra är nytt och avser Hogsta magasin, såväl byggnaden som marken inunder och ett litet område runtomkring. Magasinet skulle ha rivits denna vår men är nu räddat, till stor lycka för miljön i Hogsta och Rörby. Meningen är att taket skall repareras och vällingklockan åter sättas upp. Riksantikvarieämbetet har för ändamålet tilldelat hembygdsföreningen 10 000 kr. Medlen måste förvaltas väl — styrelsen känner sitt ansvar men är synnerligen tacksam.

Från Viken till Hemmet har professor Greta Arwidsson flyttat sina utgrävningar våren 1967, där de arkeologistuderande vid Stockholms universitet fått utbildning. China slott, som stått under restaurering i många år, har återinvigts 28 aug. 1967.

Berit Wallenberg

RASBOKILS HEMBYGDS- OCH FORNMINNESFÖRENING

Verksamheten har under 1966 liksom under föregående år bedrivits enligt traditionella former. Samtidigt har viktiga underhålls- och förbättringsarbeten utförts i och omkring Gammelgården i Kölinge. Taket har fått nytt tegel, tomten närmast kring huset har dränerats och försetts med dagvattenavledare. Gårdsplanen har jämnats och delvis grusats. Den rymliga vinden har börjat inredas för ett litet sockenmuseum och vindskammaren utrustas till arkiv med trevlig möblering. Servisen har kompletterats i det lilla »köket», som skall få vattenledning. För varje etapp har gårdens användande som samkväms-, sammanträdes- och kurslokal ökat året runt i hembygdsvårdens och den allmänna trivselns tjänst. Till förbättringarna har hembygdsföreningen till sina egna medel fått motta ett anslag å kr. 12 000 från Rasbo kommun.

Midsommaraftonen firades vid Ärby slott under livlig tillslutning av in- och utsocknes folk, först med lekar kring majstången, därefter samkväm med kaffe i riddarsalen och dans på lövad loge. En dag i september gjordes utflykt till Stockholm, där Vera Siöcrona med inlevelse visade de delar av Gamla stan, som dess hembygdsförening med opinionsbildande krafter lyckats värna för framtiden. Man besåg även regalskeppet Vasa och Kristinautställningen på Nationalmuseum.

Hembygdsföreningen har omfattat 110 medlemmar. Styrelsen, som hållit tre protokollförda sammanträden, har haft följande sammansättning: Ordf. Stig Björklund, v. ordf. Erik Irvang, sekr. Svante Båth, kassör Esbjörn Båth. Övriga ledamöter: Mary Lundin, Karin Pettersson, Elsa Gustafsson, Alice Jenssen, Viktor Andersson och Wilhelm Ahlström.

Fornby Rasbokil i september 1967

Stig Björklund Svante Båth

ORDF.

SEKR.

ROSLAGENS SJÖFARTSMINNESFÖRENING

Roslagens dag – eller rättare dagar – firades i Grisslehamn 17 och 18 juni 1967. Roslagens sjöfartsmminnesförening deltog och representerade det glömda Roslagen. Den av grisslehamnsfamiljen Nauclér skänkta ålandssnipan fraktades till föreningens båthus vid fiskehamnen. Båten är en kvarleva från postföringstiden och har gått flerfaldiga gånger

över Ålands hav. Den har ett par motsvarigheter på Eckerö. Den ena var ännu för några år sedan under segel. »Simpan» i Postmuseet i Stockholm är en liknande båt. En annan båt, som är en verklig främling i våra vatten men som deltog i händelserna på land och vatten, var en infödingskanot från Liberia. Den är en gåva till föreningen av civilingenjör Raymond Lambert, som förde hem den från det afrikanska landet år 1962. Båten, uthuggen ur en grov mahognystock, tilldrog sig stort intresse där den låg vid sjöboden med ett skrämmande krokodilhuvud i fören.

Intendenten Jonas Nauclér, »roslagsdagsgeneralen», eller kanske rättare »amiralen», var då han steg i kanoten iförd en liberiansk hövdingdräkt. Det var ett exotiskt inslag i den i övrigt onaturligt snabba utbordarjakten. Farkosten kan betecknas som en primitiv motsats till de motoriserade fartvidundren. Bland andra utställda föremål märktes ett så kallat halvskepp, föreställande barken Karl, en modell av lastångaren Wellam De Besche — fartyget tillhörde Holmens bruks AB —, tavlor av barkskeppet Thrine, som gick under vid Finska kusten för länge sedan, och skonertskeppet Diana, som blev påseglat i Nordsjön år 1911, varvid endast två av besättningen blev räddade. De båda tavlorna är utförda av förre häveröbon Gustaf Fredriksson.

En modell av en storbåt, förfärdigad av norrtljje-konstnären Alpe, kunde man även få se på en annan plats i utställningsområdet. Fartygstypen tillhör det glömda Roslagen.

Inglas keramikkonst återgav även något av Attundalands rod: Väddö sockens sigill, en roslagsskuta och roslagsblomster m. m.

På andra sidan viken vid färjläget ligger några rostiga skeppsankaren, bärgade ur havet. Bland dem tilldrar sig skonertskeppet Emelias ett särskilt intresse. Det fiskades upp ur havet vid Mälbyhamn, Väddö, härom året av sportdykarlaget Arne Borlin. Ankaret hade då legat i djupet vid havsstranden sedan år 1901, då skeppet avtacklades och bogserades ut till malmlastningshamnen Mälby gruvor som vågbrytare. Där bröts det snart ned av den grova sjön. Efter drygt 60 år på havsbotten har det järnstockade ankaret åter kommit på det torra. Men på kranbalken kommer det väl aldrig mera.

»Roslagens dag» är ju en mässa, varvid man visar upp ortens produkter. Och är mässan lokaliserad till havsstranden, så bör väl båtar och därmed sammanhängande saker komma i förgrunden.

Båtbyggare Österman hade ställt ut vackra och sjösäkra båtar i furu och mahogny, byggda på Singö. Till och med Rånäs — en inlandsort

utan vatten som vi kust- och skärgårdsbor tycker – visade upp eleganta båtar i plast, som provkördes med spekulanterna i jagarfart runt Loskäret. Havsbadens May-Be gjorde sightseeingturer runt sagda skär och till Albert Engströms ateljé, där vågorna lyste i vitt och grönt vid stranden, det vatten som den store konstnären så många gånger har skildrat i färg och ord.

Livräddningskryssarna K. A. Wallenberg och Singö låg i hamnen under de båda dagarna. På söndagen hade de uppvisningar. För de gästande inländarna var det nog ej lätt att i det vackra vädret göra sig en föreställning om de svåra förhållanden, under vilka deras besättningar måste arbeta. Norrtäljetidningen omnämnde deras goda anseende för utförda bragder men glömde alldeles att nämna den förening, som medverkade i de båda dagarnas utställning med glömda föremål och som hade bidragit till livräddarnas goda rykte genom att tillerkänna dem utmärkelsetecken. Men många besökare fann vägen till sjöboden och antecknade sig som medlemmar i Roslagens sjöfartsminnesförening.

Dagarnas motto var *Roslagen kan*. Föreningen i fråga ville dessutom visa något av vad Roslagen kunde åstadkomma i sjöfart och fiske under gången tid.

En liten gissningstävlan var ordnad för besökarna: hur många medlemmar har föreningen? Vilket namn har den gård, där sjöfartsmuseet är inrymt? Vad heter fartygstypen, som är avbildad på Gustaf Fredrikssons målning? Medlemsantalet var den 1 juni 500.

Slutligen må nämnas att utbordarförarna och vattenskidåkarna kunde konsten att få åskådarna att hisna genom sina svindlande farter och luftsprång. Det var nog det mest sensationella av vad Roslagen kan.

M. O.

SAMFUNDET DJURSHOLMS FORNTID OCH FRAMTID

Samfundet har under år 1966 haft två allmänna sammanträden, båda i Djursholms slott. Vid det första sammanträdet, som ägde rum 15 mars, höll docent Karl Ivar Hildeman ett utomordentligt intressant och väl framfört föredrag över ämnet »Karlfeldt och Djursholm». Karlfeldt var på 1890-talet lärare vid Djursholms samskola. Vid det andra sammanträdet 6 december höll friherre Victor von Stedingk ett synnerligen upp-

skattat kåseri med ljusbilder om »Det Djurholmska Banér-biblioteket». Biblioteket skingrades genom auktion 1876. Samfundet har genom egna ansträngningar och genom gåvor kommit i besittning av ett 70-tal böcker från biblioteket.

Samfundets sedvanliga vårutflykt ägde rum 22 maj 1966 under ledning av fil. dr Walfrid Enblom med besök i västra Uppland.

Samfundet har till följd av remiss till Drätselkammaren i Djurholm avgivit yttrande dels angående upprättat förslag till slottsparkens ordnande, dels rörande användningen av vattentornet i slottsparken.

Samfundets arkiv har under året mottagit flera gåvor, bl. a. av ovannämnde friherre von Stedingk det förnämliga bokverk, som tillhört det skingrade Banér-biblioteket.

Daniel Heilborn

STOCKHOLMS-NÄS HEMBYGDSFÖRENING

Under de 25 år som passerat sedan Stockholms-Näs hembygdsförening bildades har såväl de yttre som inre omständigheterna förändrats i hög grad. Att grunda ett hembygdsvårdande organ mitt under brinnande världskrig tycks som en ganska naturlig reaktion i en svår situation. Att sedan upprätthålla och vidareutveckla en dylik ideell verksamhet under lugnare och mer normala förhållanden kan vara svårare. De drivande krafterna inom vår förening under åren — Sven Beckman och framför allt Herman Svenngård — har med stor energi lyckats bygga upp en fyra byggnader stor hembygdsgård invid kyrkan, i hjärtat av samhället. Dagens arbete inom föreningen består till stor del av vård och utbyggnad av den värdefulla samlingspunkten.

Föreningens 25-årsdags hölls i hembygdsgården lördagen 1 okt. 1967, då samtliga medlemmar bjöds på helstekta får, fatöl, spelmansmusik och dans. Festligheterna fortsatte dagen efter med en utflykt till Svea Livgardes blivande övningsområde i Västra Ryd under ledning av antikvarien Carl-Filip Mannerstråle. Färden fick en aning karaktären av gravöl, eftersom den vackra herrgården Negelstena redan hade hunnit utplånas, Torsättras vackra karolinska huvudbyggnad fanns dock ännu kvar att beskåda, liksom Tranbygge, Sundby m. fl. gårdar. Det är tragiskt att behöva konstatera nödvändigheten av att förlägga ett militärt skjutfält i den kulturminnesrika bygden.

Ordinarie årsmöte hölls 19 maj i Hembygdsgården, varvid Märten Lindberg av hälsoskäl lämnade ordförandeposten och som hans efter-

trädare invaldes Sören Hallgren. För den naturvårdsinventering som utförts inom Upplands-Bro kommun redovisade Fil. mag. Tord Ingmar, vilken betonade värdet av en sådan översikt vid framtida planläggning av samhällen.

Det av disponent Herman Svenngård donerade torpet Lund från V. Ryd har under året nedtagits och överförts till Hembygdsgården, där det ligger uppstaplat under avvaktan på att vissa markfrågor skall lösas. Många gåvor från enskilda givare har mottagits, liksom ekonomiskt stöd från kommun och kyrka för vilket styrelsen härmed får framföra sin tacksamhet.

Föreningens Medlemsblad har utkommit med sin 19:e årgång, detta tack vare Herman Svenngårds imponerande forskariver.

Kungsängen i november 1967.

På styrelsens uppdrag/*Sören Hallgren*

STOCKHOLMSTRAKTENS HEMBYGDSKRETS

Det kändes som en stor händelse när hembygdskretsen fick möta den ståtliga holländske ambassadören Jan Visser 12 mars 1967 i hans vackra hem i ambassadens palats vid Götgatan, som han denna höst måste lämna. Det är hans verk att Louis De Geers 1600-talspalats fick bli holländsk ambassad och att det blev restaurerat. Han har lyckats få van Everdingens berömda stora målning över Julita bruk deponerad här från museet i Holland. Representationsvåningen är fylld av 1600-talskonst och gamla möbler från Holland och Stockholm. Ambassadören är konstkännare och förevisade allt, på svenska, samt talade om Louis De Geer och om Ebba Brahe, som bodde här som änka och då klädde väggarna i svart.

Samma dag gjorde hembygdskretsen en rundvandring i de av rivning hotade gamla kvarteren i olika delar av Södermalm. Ciceron var amanuensen vid Stadsmuseet Marianne Råberg. Visningen blev mycket givande för hembygdsvärdarna.

Vårutfärden gick till Solna 4 juni 1967. Årsmötet hölls i det nya Stadshuset, där Solna kulturnämnd bjöd på kaffe. Under stor entusiasm besåg hembygdskretsen Gustaf III:s så underbart vackra Hagapaviljong och vandrade omkring i Ulriksdals slottspark. Solna nyinvidga hembygdsmuseum förevisades av sin skapare Kurt Nilsson, kulturnämndens sekreterare. Denne var även ciceron på en rundtur i buss till ett

stort antal gamla lantgårdar, som fått ligga kvar bland de nya stadskvarteren. Man fick ett starkt intryck av den gamla Solna socken, som en gång i tiden tillika omfattade det område, som nu utgör hela Stockholms innerstad inklusive Södermalm, den forna Åsön, och i sin helhet tillhörde Uppland.

Berit Wallenberg

SYDVÄSTRA UPPLANDS KULTURHISTORISKA FÖRENING

Föreningen har under 1966 fortsatt sin verksamhet under traditionella former i syftet att tillvarata och vårda de kulturhistoriska värdena i staden och den omgivande bygden. Museet har hållits öppet i samma omfattning som föregående år med möjlighet för intresserade att besöka museet även på icke ordinarie tid. Antalet besökare har ökat från 835 år 1965 till 1 197 år 1966. En annan glädjande omständighet är ett märkbart ökat intresse för museet från ungdomens sida: 18 klasser med tillsammans 327 elever (1965 285 elever) har besökt museet.

Under året har museet förvärvat ett 40-tal föremål. Accessionskatalogen upptog vid årets slut 4 456 nummer. I samband med anställande av ny museivårdare har nya instruktioner för denne utfärdats. Höjd årsavgift har beslutats.

Med anledning av Enköpingsutställningen iordningställdes den s. k. Pepparrotsgården och hölls öppen för allmänheten, delvis i samarbete med Enköpings Turistnämnd. Från Enköpings Klosterförening, som upphört, erhöll föreningen en gåva på 5 000 kr, som fonderats. Fonderna var vid årets slut sammanlagt 13 708 kr. Utgifter och inkomster balanserade på 5 594 kr med en behållning av 1 806 kr.

Harry Norrgården

TENSTA HEMBYGDSFÖRENING

Tensta hembygdsförening höll sitt årsmöte på Brogårds gästhem 26 maj 1966. Mötet var välbesökt och föreningens ekonomi och verksamhet föranledde livliga diskussioner. Då Tensta kyrkskola läggs ned vid årsskiftet 1966-67 uttalade sig årsmötet för att planerna på att huvudbyggnaden iordningställes som hembygdsgård bör förverkligas. Vidare diskuterades förvärv av en del äldre bruksföremål, bl. a. ett vandringströskverk och en spillerhyvel. Problemet är emellertid var föremålen skall

placeras i avvaktan på att hembygdsföreningen ev. kan förvärva någon lämplig äldre byggnad. Det föreslogs att de tills vidare skulle placeras i den s. k. klockareladugården.

I samband med att kyrkskolan läggs ned avslutas en märklig kultur-epok i Tensta sockens historia, då den s. k. Vitskolan, en av Sveriges allra äldsta i bruk varande skolor, försvinner som skola. Det var ägaren till Salsta, fältmarskalken och riksrådet greve Nils Thuresson Bielke som år 1674 inrättade en skola vid Tensta kyrka och lät uppföra ett skolhus. År 1754, då greve Per Brahe var slottsherre på Salsta, bekostade godset ett nytt skolhus på samma plats, den nuvarande Vitskolan, som följaktligen i 212 år, med några avbrott, bl. a. som beredskapssjukhus under koleraepedemin i mitten på 1800-talet och nödbostad och sockenstuga från 1888 till 1914, fyllt sin uppgift som skola. Uppgifterna är hämtade ur föreningens förre ordf. rektor Janne Rydén's värdefulla historik över skolväsendet i Tensta.

Årsmötet diskuterade Vitskolans framtida öde, alla var överens om att den har ett så stort kulturhistoriskt värde att den måste bevaras. Det har bl. a. diskuterats möjligheten av att inreda den till ett skolmuseum, i vilket förslag årsmötet instämde.

Föreningens sommarutflykt gick till Lenabergs kalkbrott och till den norra delen av Tensta, där rester av gamla hyttor besågs. Vidare besöktes en gammal, tidigare hävdad löväng med en synnerligen artrik och intressant vegetation. Planer finns på att söka få området fredat. Hrr Bror Lindström, Ingvar Bladlund och Evald Jansson var under utflykten synnerligen sakkunniga ciceroner och ett femtiotal sockenbor och andra intresserade deltog.

Som vanligt firades Tensta-dagen tredje söndagen i juli med mycket god anslutning. Kyrkoherde Erik Oldeberg, Storrreta, tidigare i många år verksam inom Rengsjö hembygdsförening i Hälsingland, talade över ämnet »Vårt behov av romantik». Vidare förekom uppvisning av Tensta folkdanslag med barnlag, sång och musik av musikskolans elever, Viksta-Lasse m. fl. Kvällsprogrammet upptog teater, fackeldans, fyrverkeri och lägerbål med avslutning av kyrkoherde E. Fogelqvist.

Ivar Heljefors

TORSTUNA HEMBYGDSFÖRENING

Torstuna hembygdsförening kan år 1967 redovisa en rekordsäsong. Som vanligt har valborgsmäss- och midsommarfirande hållits vid hem-

Vävtapet från den gamla gästgivaregården i Torstunaby.

bydsgården i Härled. Särskilt midsommaraftonen drog folk i skaror till den gamla gården på berget.

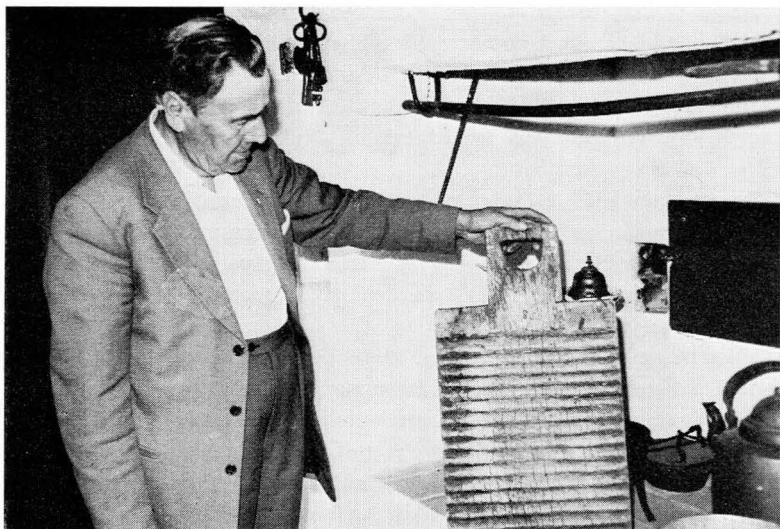
Samlingsvårdaren, herr Elis Hellström, har med berömvärd entusiasm gjort välbehövlig PR för gården, dragit tyngsta lasset då det gällt inredningen av logen och iordningställandet av soldatstugan med sin lilla ladugård, planerat av gårdstomten i nödig mån och ordnat med reparation av gärdesgården.

Till allt detta har han spårat upp nya föremål till samlingarna från de mest skilda håll inom församlingen. Fick han syn på någon »grej» med kulturhistoriskt värde, gick han glatt och gärna över församlingsgränsen och hämtade den! På så sätt har Härledgården blivit ett typexempel av unik klass på gammal uppländsk bygdekultur.

Under juli och första veckorna i augusti hölls gården några söndagar öppen för allmänheten. Och under dessa veckor besöktes gården av inte mindre än 500 personer från när och fjärran. Det tycker åtminstone undertecknad är storslaget.

Härutöver har möten och sammanträden av skilda slag hållits i Härled. Gården har blivit en faktor av omistlig betydelse i bygdens liv. Precis som det skall vara.

Fjärdhundra kommuns förtroendemän har alltid visat Härledgården

Härledgårdens verksamme samlingsvårdare Elis Hellström.

intresse. Verksamheten åtnjuter sedan länge kommunalt anslag. På kommunalt håll vill man satsa på enstaka typexempel av gammal bygdekultur. Därför bör flera församlingar gå samman om en hembygdsgård, som ges den utbyggnad och upprustning som ett vidgat verksamhetsområde medger.

Att ha en liten hembygdsgård som det förr hette »i var socken» och en liten förening kring denna, som för en tynande tillvaro, är i dagens läge helt orealistiskt. Gården förfaller och föreningens medlemmar varken orkar eller vill bära de kostnader det effektiva underhållet kräver.

De lokalpatriotiska känslorna bör avlägsnas kring bygdemuseet. Och hembygdsgården bli ett kulturcentrum för en hel bygd – utan att man sneglar sig blind på den närbelägna, men likaså för 15 år sedan upprivna, sockengränsen.

Axel Ekholm

TÄBY HEMBYGDSFÖRENING

I oktober 1967 fyllde Täby hembygdsförening 25 år. Styrelsen var enig om att evenemanget skulle firas på ett värdigt sätt. Högtidligheten cele-

brerades under solenna former i det nya Tibblegymnasiets stora aula, där bl. a. tal hölls av kommunalrådet Yngve Nordström, som meddelade att Täby köping beslutat att som gåva till föreningen överlämna 10 000 kronor som grundfond till hembygdsmuseet och föreningens arkiv i Roslags Näsby. Vid pass 300 medlemmar och inbjudna gäster hedrade jubileet med sin närvaro.

Programmet bjöd i övrigt på sång av Täbykören, musik av högsta klass och recitation. Representanter för grannkommunernas hembygd-föreningar gratulerade och uppvaktade med gåvor av olika slag. Medaljer utdelades till tolv förtjänta hembygdsvärdare. Ett uppskattat inslag var en lyrisk kavalkad betitlad »De gamla tingen tala», som skrivits av fil. mag. fru Valborg Landelius. De agerande uppträdde i historiska dräkter och den dramatiska texten reciterades av Evert Elman.

Föreningens nyinstiftade hederstecken har formen av ett märke med två heraldiska bilder. Där finns det rysk-bysantinska korset, köpingens vapen, men här i sitt ursprungliga utseende, som på en runsten i Risbyle vid Vallentunasjön samt två korslagda dvärgbjörkskvistar. Den enda förekomsten av dvärgbjörk i stockholmstrakten finns nämligen i Täby. Märket får symbolisera den säregna naturen och kulturen i vår anrika bygd. I foajén hade en jubileumsutställning anordnats med bilder och kartor hämtade främst ur föreningens arkiv. Till sist bjöds alla deltagarna på jubileumskaffe och underhållning, varvid lyckönskningar framfördes från ett flertal av de inbjudna gästerna.

Under senhösten förelåg föreningens åttonde skrift i skriftserien, som med anledning av de 25 tilländalupna åren fått titeln »Täby Hembygdsförening 1942—1967». Föreningens förutvarande ordförande, hedersledamoten Josef Granér, inleder skriften med en initierad historik över föreningens verksamhet genom åren. Samme författare tecknar ett porträtt av en av förgrundsgestalterna inom den lokala hembygdsrörelsen, framlidna lärarinnan Sophie-Louise Alexanderson, »Kvarntorpsmor». Arkivarien S. E. Vingedal tecknar ett motsvarande porträtt av föreningens mångårige ordförande, framlidne kyrkoherden Hans Olof Ferenius. Antikvarie Jonas Ferenius, äldste sonen till kyrkoherden, bidrar med en studie över några av honom ledda arkeologiska undersökningar i Täby och fil. mag. Anita Lundin medarbetar med en populärt utarbetad studie av en av henne vid Stockholms universitet ventilerad 3-betygsuppsats om torp i Täby socken. Om Täby sockengräns mot Fresta har den initierade Frestaforskaren, fil. mag. Göran Strömbeck publicerat en undersökning.

Skriftredaktören slutligen, som bl. a. för sin hembygdsvårdande verksamhet erhöll Täby köpings stora kulturpris för år 1967, har skrivit om »Skogberga — gård och komministerboställe i Täby» samt bidragit med en avslutande bibliografi över täbyiana (Täby i litteraturen).

S. E. Vingedal

UPPLANDS-VÄSBY HEMBYGDSFÖRENING

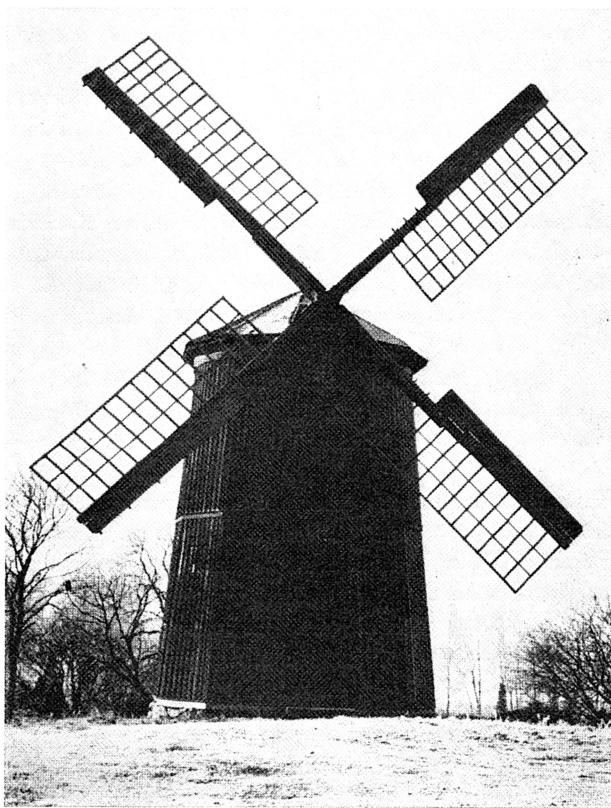
Under år 1966 har hållits 6 styrelsesammanträden. Föreningens årsmöte hölls 23 mars. Medlemsantalet har stigit till 210 personer.

Föreningens arkivalier, för vilka Upplands Väsby kommun upplåtit lokal, har under året börjat uppordnas genom herr E. Lindholms försorg. 60 ex. av Upplands fornminnesförenings tidskrift har inbundits. Vidare har storkommunen anslagit 5 000:- kr till skyltar vid runstenarna inom kommunen med runtext jämte översättning. Runstensfragment från ej mindre än 6 runstenar har under hösten vid grävning för vattenledningar m. m. å kyrkogården tillvaratagits och förvaras nu efter Riksantikvarieämbetets anvisning i föreningens arkiv. Beträffande den s. k. Oxfordstenen — en runsten i Eds kyrkas bogårdsmur, som av Karl XI skänktes till ett engelskt sändebud 1687 — har till redaktör O. Lorin inkommit en skrivelse från Ashmolean museum i Oxford. Man är där villig att för en kostnad om 1 080:- kr verkställa en avgjutning av stenen. Skeppsredare H. Lager, Runby, har utlovat fri frakt från England av gjutformen. Kyrkorådet i Ed har som uppställningsplats för repliken tänkt sig kyrkans stiglucka. Vi hoppas snart kunna ha den på plats.

Vid samfundet för Hembygdsvårds 50-årsjubileum representerades hembygdsföreningen av herr E. Lindholm. Vid årets sedvanliga utflykt för medlemmar och övriga intresserade, sammanlagt 42 personer, besöktes Biskops-Arnö och Wiks slott. I december 1966 deltog föreningen i en av föreningsrådet för alla föreningar i kommunen anordnad utställning. Stort intresse visades för utställda äldre föremål och icke minst för äldre och yngre foton från vår bygd. Dessutom har under året fotograferats och på annat sätt registrerats de minnesmärken och kulturhistoriskt värdefulla miljöer, som hotats genom den allt starkare expansionen, som vår kommun som förort till huvudstaden genomgår. Allt detta ställer stora krav på föreningens verksamhet. Till storkommunens försvar må framhållas att densamma visar sig vara positivt inställd till vårt

arbete. Utsikter finns att vi som hembygdsgård skall få disponera f. militiebostället Runby Nedra med tillhörande äldre byggnader. Å andra sidan finns myndigheter, som har föga förståelse för bevarandet av äldre bebyggelse, vilken mycket väl skulle kunna utnyttjas för exempelvis församlingsarbete. Här möter en sorgligt negativ inställning, som tar sig uttryck i förslag om att t. o. m. bränna äldre byggnader. Vi hoppas på en »sinnesändring» då det gäller minnen icke minst från den gamla bondekulturen.

Sven Odenrick

Väderkvarnen vid Väsby gård, Vallentuna socken.

VALLENTUNA HEMBYGDSFÖRENING

Under det gångna året har föreningens verksamhet främst koncentrerats till istandsättningen av väderkvarnen vid Väsby gård. Byggmästare Einar Levander, Lagga, har med sin stora sakkunskap tillverkat och lett uppmonteringen av kvarnvingarna. Kvarnens maskineri, som omfattar tre par stenar, har under Levanders ledning blivit föremål för en grundlig översyn. Arbetet har utförts av Karl Johanssons Byggnads AB, Uppsala.

Sedan kvarnvingarna kom upp har kvarnen blivit föremål för ett omfattande intresse inte bara från ortsbefolkningens sida utan även från medlemmarna i ett stort antal föreningar av skilda slag, som kommit på besök för att få se hur en väderkvarn ser ut.

Hembygdsföreningens medlemsantal har under året mer än fördubblats och är nu uppe i över 200. Till den glädjande utvecklingen har med största sannolikhet kvarnen lämnat det största bidraget.

Den traditionella hembygdsfesten å Kyrkängen midsommarafton 1967 gynnades av vackert väder och var som vanligt talrikt besökt.

Bernhard Bengtsson

VALÖ — FORSMARKS HEMBYGDSFÖRENING

Valö-Forsmarks hembygdsförening har under året arbetat i traditionsenlig stil och har även kunnat notera en del framgångar. Det torp, Per-Hastorpet, som för några år sedan flyttades till hembygdsgården, har kunnat färdigställas. Torpet, en enkelstuga från omkring 1800, har historiskt värde för bygden. Invigningen var söndagen 2 juli 1967, då en konst- och hemslöjdsutställning var anordnad där i samarbete med vuxenskolan. Utställningen hölls i samkvämsform och var väl besökt. Även senare har torpet kunnat användas för liknande ändamål.

I samarbete med Upplands Spelmansförbund hölls spelmansstämma söndagen 6 aug. Även den var förlagd till hembygdsgården. Det var då 60 år sedan den första spelmansstämman i Uppland hölls, vid Vigelso gård i Valö. Vid jubileumsstämman medverkade ett 30-tal spelmän och sångerskan Margaretha Kjellberg. Vidare förekom dräktuppvisning i form av ett gammaldags bröllop. Stämman besöktes av 400–500 personer.

Föreningen har traditionsenligt firat Valborgsmäss med en kase och

auktion vid hembygdsgården. Vidare har utflykt med buss anordnats till Gävle och Hamrånge, kyrksöndag har hållits, Vittinge och Frös-åkers hembygdsföreningar har varit inbjudna till samkväm, för att nämna några av föreningens aktiviteter.

Samlingarna har under året ökat med cirka 100 nummer. Detta har skett såväl genom gåvor som inköp. Man kan här nämna handlingar från ortens nedlagda föreningar samt verktyg och foton från det forna livet i bygden.

Den av föreningen utgivna tidningen »Bygden» har utkommit med nr. 23 och har som vanligt rönt stor efterfrågan.

Under året har föreningen som gåva erhållit en gammal bod från Österby bruk. Boden anses vara den äldsta byggnaden i bruket och har vid flera tillfällen omnämnts i pressen. Den har genom frivillig insats märkts ner och flyttats till hembygdsgården, där den nu skall återuppföras.

Som av ovanstående synes har Valö-Forsmarks hembygdsförening haft ett gott verksamhetsår, någon avmattning i verksamheten har ej kunnat märkas. Vi hoppas att vi, trots avfolkningen i bygden, skall kunna fortsätta att arbeta i samma takt och att vi även i fortsättningen skall kunna få allmänhetens stöd.

Georg Jonsson

VÄNGE HEMBYGDSFÖRENING

Vänge hembygdsförening anordnade i september 1966 ett möte, i vilket bl. a. deltog landshövdingen och ärkebiskopen, representanter för Brandstodsbolaget och lokala myndigheter samt de flesta bybor och hyresgäster i Ekeby by. Mötet formade sig till en redovisning av Ekebykommitténs arbete och ett tack till Brandstodsbolaget för dess donation och till övriga, som genom ekonomiska och personliga insatser gynnat hembygdsarbetet.

Till tjänst för besökare i Ekeby by har utgivits en folder på svenska och engelska.

Stiftsnämnden har utsett stiftsjägmästare Valdar Pöder till sin representant i Ekebykommittén.

Årsmötet hölls 30 mars 1967. Styrelsen omvaldes. Mötet beslöt att restaureringen av Ekeby kvarn skulle fullföljas genom en upprustning av kvarnens inre.

Midsommaraftonen firades med traditionell hembygdsfest i Ekeby by, där resandet av midsommarstången blev festens höjdpunkt.

Hembygdsföreningen har medverkat med bildmaterial från bl. a. Ekeby by och Fiby urskog vid en utställning om Norra Hagunda i Turisttrafikförbundets skyltfönster i Uppsala.

Vänge hembygdsförening har förlorat en av sina trognaste och tragnaste medlemmar. Den 3 mars 1967 avled Emil Pettersson, en stor del av sitt liv bosatt i Ekeby by, där han gjort stora och uppskattade insatser till föreningens fromma.

Gunnar Gummesson